

STUDENTŲ KALBOS KULTŪROS ŽINIŲ TAIKYMO ĮGŪDŽIAI

Straipsnyje apžvelgiami studentų kalbos kultūros žinių taikymo įgūdžiai. Analizuojami 2003–2010 metais atlikto testo rezultatai (iš viso testuota 1618 I kurso medicinos fakulteto studentų). Atliekant tyrimą buvo atsižvelgiama į šiuos veiksnius: 2002–2009 metų valstybinių brandos egzaminų (toliau – VBE) užduočių kaitą, studentų nurodytą 12-os klasės lietuvių kalbos metinį įvertinimą ir lietuvių kalbos VBE balą. Nagrinėjant šiuos duomenis, mėginama įvertinti, kiek studentų kalbos kultūros įgūdžiai priklauso nuo ugdymo bendrojo lavinimo vidurinėje mokykloje kaitos.

Kalbos dalykų mokymą bendrojo lavinimo vidurinėje mokykloje reglamentuoja *Pradinio ir pagrindinio ugdymo bendrosios programos* bei *Vidurinio ugdymo bendrosios programos*. Remiantis šiuose dokumentuose pateiktomis nuostatomis, mokiniams rengiami lietuvių kalbos vadovėliai. Vienuose 11–12-ųjų klasių vadovėliuose (Salienė, Smetona 2004) kalbos kultūros reikalavimai aprašyti lakoniškai, daugiau dėmesio skiriant taisyklingos vartosenos įgūdžiams lavinti, pateikiant įvairių teksto suvokimo ir rašymo užduočių. Kituose vadovėliuose (Šukys 2001) pateikiama kalbos kultūros teorija ir lavinami žinių taikymo įgūdžiai. Siekiant stiprinti mokinių kalbos kultūros įgūdžius, mokant išvengti nenorminių leksikos, linksnių bei prielinksnių ar junginių vartosenos atvejų, remiamasi Valstybinės lietuvių kalbos komisijos tinklalapyje skelbiamais nutarimais ir kalbos normintojų Prano Kniūkštos, Aldono Pupkio, Jono Šukio ir kitų darbais (KKP 1998; Pupkis 1980; Šukys 1998).

Per pastarąjį dešimtmetį bendrojo lavinimo vidurinėse mokyklose pervertarytas kalbos kultūros mokymas: atskiro kurso nebeliko, kalbos kultūros dalykai nagrinėjami mokant morfologijos, sintaksės ir kitų kalbos dalykų. Keičiant ugdymo turinį, taip pat keičiasi ir kalbos kultūros išmanymo svarba per egzaminus. Vertinant mokinių teksto rašymo darbus, dalis galutinio įvertinimo priklauso nuo parašyto teksto gramatikos ir žodyno taisyklingu-

mo. VBE užduotyse tokio kalbos kultūros įgūdžių vertinimo svoris kasmet šiek tiek didėjo (žr. 1 lentelę).

Lietuvių kalbos (gimtosios) VBE atskirų (izoliuotų) kalbos kultūros užduočių būta skirtingų: iš kelių sakinio variantų atrinkti taisyklingus; įvertinti sakinių taisyklingumą pasirenkant atsakymą *taip* arba *ne*; įrašyti taisyklingą žodžio formą. Tačiau jų palaipsniui mažėjo, kol visiškai nebeliko. Lietuvių kalbos (negimtosios) VBE užduotyje tik 2003 metais reikėjo iš kelių sakinio variantų atrinkti taisyklingus.

1 LENTELĖ. Kalbos kultūros užduočių svoris galutiniame VBE vertinime (procentais)

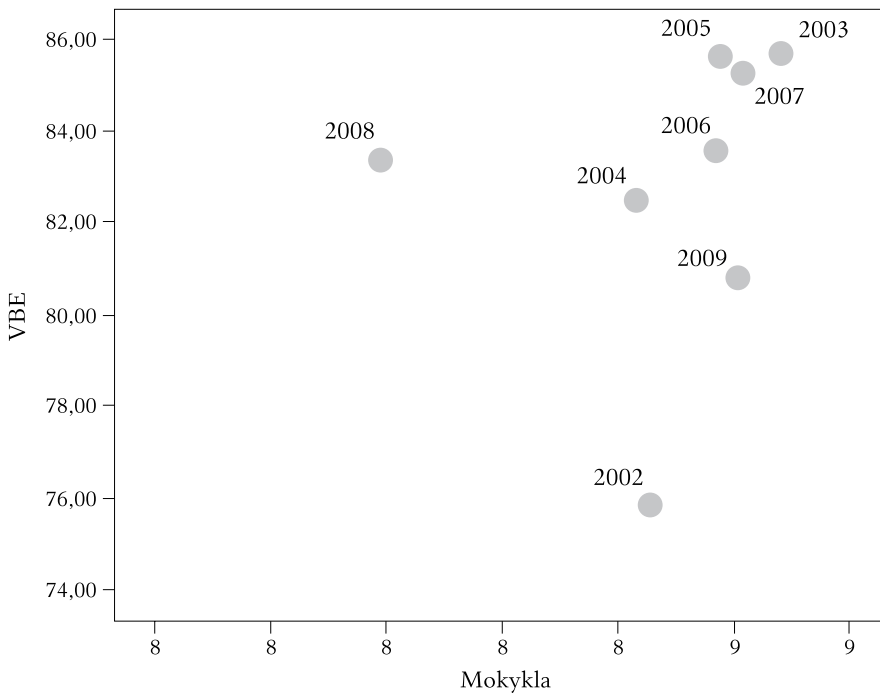
Lietuvių (gimtosios) kalbos								
Metai	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Taisyklingumas teksto rašymo užduotyje	–	–	–	–	–	–	3,85	3,85
Įrašyti taisyklingą formą	5,46	3,08	3,28	–	–	1,89	–	–
Iš kelių sakinio variantų atrinkti taisyklingus	–	11,54	8,20	8,62	–	–	–	–
Įvertinti taisyklingumą TAIP/NE	18,18	3,85	–	–	–	–	–	–
Lietuvių (negimtosios) kalbos								
Metai	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Taisyklingumas teksto rašymo užduotyje	5,71	6,67	14,81	11,76	16	20	20	20
Įrašyti taisyklingą formą	–	–	–	–	–	–	–	–
Iš kelių sakinio variantų atrinkti taisyklingus	–	6	–	–	–	–	–	–
Įvertinti taisyklingumą TAIP/NE	–	–	–	–	–	–	–	–

Remiantis Medicinos fakulteto studentų pateiktais duomenimis (studentai nurodė savo 12-os klasės lietuvių kalbos metinį įvertinimą ir VBE balą), negalima teigti, kad kuriais nors metais studentai būtų buvę daug silpnesni ar gabesni. Metinio lietuvių kalbos įvertinimo vidurkis svyruoja nuo 7,99 iki 8,85 (žr. 2 lentelę). Valstybinio įvertinimo vidurkis – nuo 75,86 iki 85,71.

2 LENTELĖ. Metinio 12-os klasės lietuvių kalbos įvertinimo ir VBE balų vidurkiai

Metai	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Metinio įvertinimo vidurkis	8,57	8,85	8,54	8,72	8,71	8,77	7,99	8,76
VBE balų vidurkis	75,86	85,71	82,5	85,65	83,58	85,27	83,39	80,82

Šių kriterijų santykis (žr. 1 pav.) parodo, kad išsiskiria 2002 metai (metinio įvertinimo pažymiai buvo gana aukšti, bet valstybinio brandos egzamino balai buvo gerokai žemesni negu kitais metais) ir 2008 metai (priešingas rezultatas – egzamino balai aukšti, o metiniai pažymiai šiek tiek žemesni). Vis dėlto tai yra gana aukšti rezultatai, todėl tikėtina, kad kalbos vartosenos įgūdžiai taip pat turėtų būti tvirti.

1 PAV. Metinio 12-os klasės lietuvių kalbos įvertinimo ir VBE balų santykis

Nuo 2003-ųjų iki 2010-ųjų kiekvienais metais studentai atlikdavo tą patį testą. Už kalbos kultūros užduotį teste buvo galima surinkti 24 taškus.

Studentams reikėjo iš trijų sakinių atrinkti vieną arba du taisyklingus, tokių trejetų iš viso buvo 12 (žr. 3 lentelę).

3 LENTELĖ. Kalbos kultūros testo užduotis

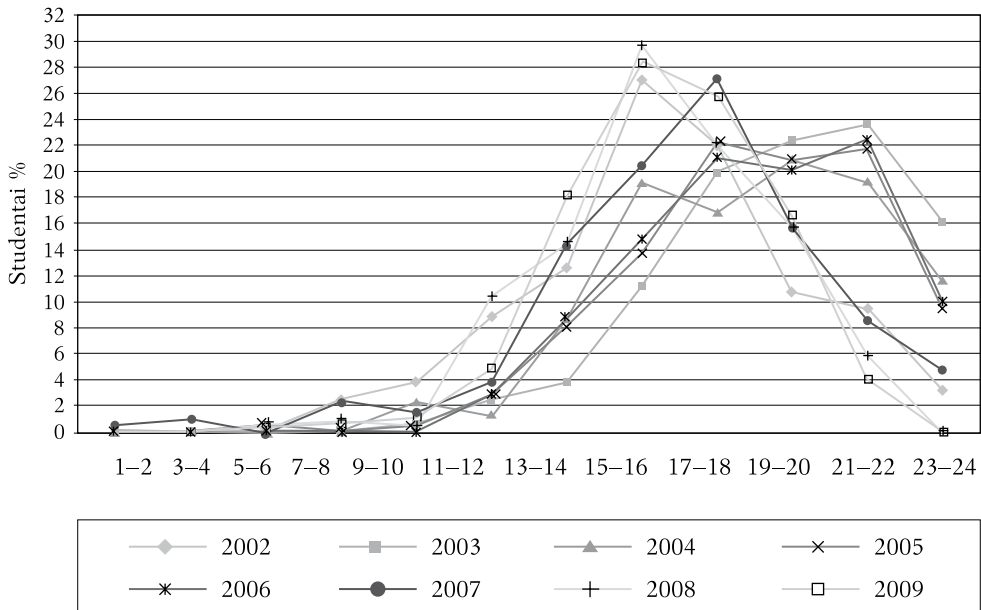
4. Pažymėkite taisyklingus sakinius (Kiekviename sakinių trejete tokių sakinių gali būti vienas arba du .)	
PASIRENKAMIEJI ATSAKYMAI	
1. A. Jie tada priėjo prie tos pačios nuomonės. B. Jie tada priėjo tą pačią nuomonę. C. Jie tada priėjo tos pačios nuomonės.	8. A. Mes turime būti kantresniais. B. Mums reikia būti kantresniems. C. Mums reikia būti kantresniais.
2. A. Remigijus gerai žino ekonomiką. B. Remigijus gerai nusimano ekonomikoje. C. Remigijus gerai išmano ekonomiką.	9. A. Rytoj rinksimės posėdžiui. B. Rytoj rinksimės į posėdį. C. Rytoj rinksimės posėdžiauti.
3. A. Triukšmadariai, matomai, bus nubausti. B. Triukšmadariai, matyt, bus nubausti. C. Triukšmadariai tikriausiai bus nubausti.	10. A. Paredaguok ataskaitos įžangą. B. Atredaguok ataskaitos įžangą. C. Suredaguok ataskaitos įžangą.
4. A. Kas liečia teisės studijas, abejonių neturiu. B. Kas link teisės studijų, abejonių neturiu. C. O dėl teisės studijų abejonių neturiu.	11. A. Įsiminiau tokį H. Ibseno išsireiškimą: „Švari sąžinė – pati geriausia pagalvė“. B. Įsiminiau tokį H. Ibseno posakį: „Švari sąžinė – pati geriausia pagalvė“. C. Įsiminiau tokius H. Ibseno žodžius: „Švari sąžinė – pati geriausia pagalvė“. 12. A. Čia atostogauja daugiausia jaunimas. B. Čia atostogauja pagrindė jaunimas. C. Čia atostogauja daugumoje jaunimas.
5. A. Šiai dienai dar nėra jokių žinių iš prokuratūros. B. Iki šios dienos dar nėra jokių žinių iš prokuratūros. C. Šiandien dar nėra jokių žinių iš prokuratūros.	
6. A. Šį kartą viskas ne taip gavosi. B. Šį kartą viskas ne taip išėjo. C. Šį kartą viskas ne taip susiklostė.	
7. A. Prašom pasitarti su advokatu. B. Pasitarkite, prašau, su advokatu. C. Pasitarkite su advokatu.	

Mažiausias surinktų taškų vidurkis yra 2009 metais, didžiausias – 2004 (žr. 4 lentelę).

4 LENTELĖ. Už kalbos kultūros užduotį surinkti taškai

Metai	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Už testo užduotį surinktų taškų vidurkis	16,20	19,29	18,44	18,48	18,55	16,66	15,99	16,13

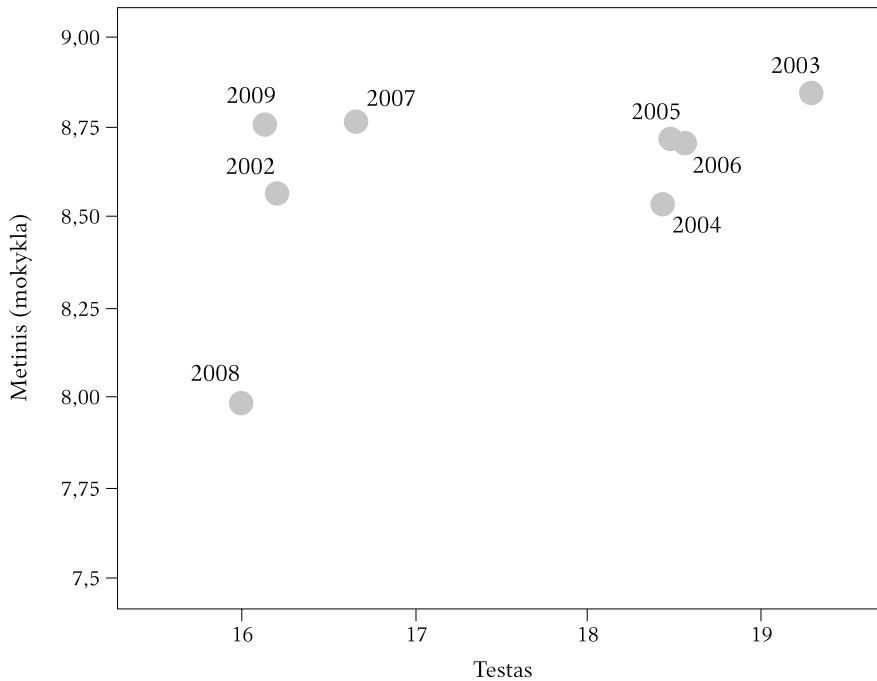
Analizuojant studentų surinktų taškų pasiskirstymo kreives (žr. 2 pav.), išryškėja du polinkiai: 2003–2006 metais baigusiu mokyklą studentų rezultatai gerokai krypsta į dešinę (t. y. aukštesni), o 2002 ir 2007–2009 metų yra labiau per vidurį (t. y. žemesni).

2 PAV. Už kalbos kultūros užduotį surinktų taškų pasiskirstymo kreivės

Kelia nerimą tai, kad iš 2008 ir 2009 metais mokyklą baigusiu studentų nebuvo nė vieno, atlikusio užduotį be klaidų ar padariusio tik vieną klaidą.

Analizuojant testo rezultatų ir metinio įvertinimo santykį (žr. 3 pav.), išryškėja, kad pagal testo rezultatus studentai sudaro dvi grupes: 2003–2006 metais mokyklą baigusiu studentų testo rezultatai yra daug geresni negu 2002 ir 2007–2009 metų abiturientų, nors metiniai pažymiai gana aukšti (išskyrus 2008 m. abiturientus).

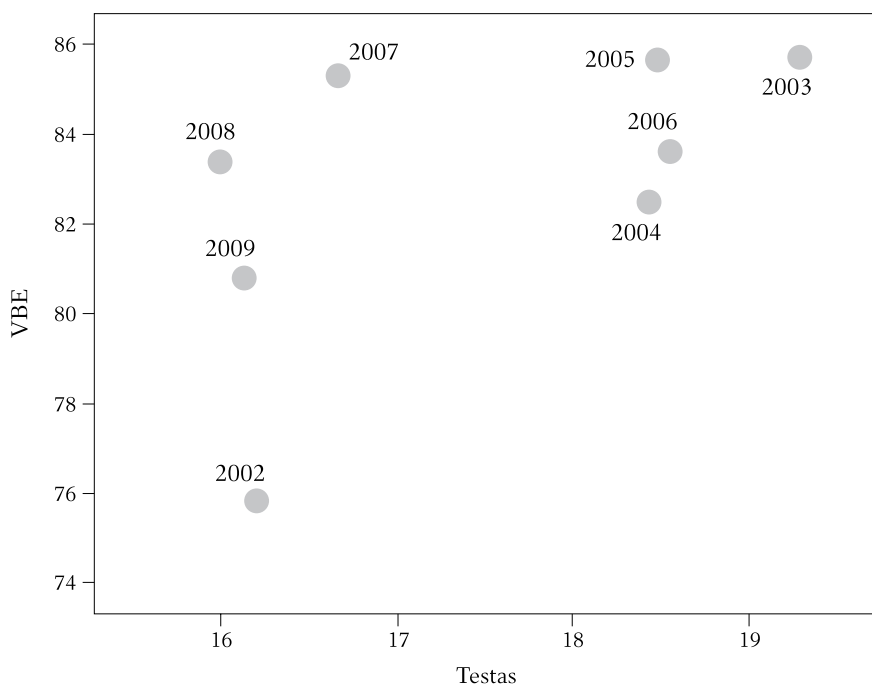

3 PAV. Metinio 12-os klasės lietuvių kalbos įvertinimo ir testo rezultatų santykis

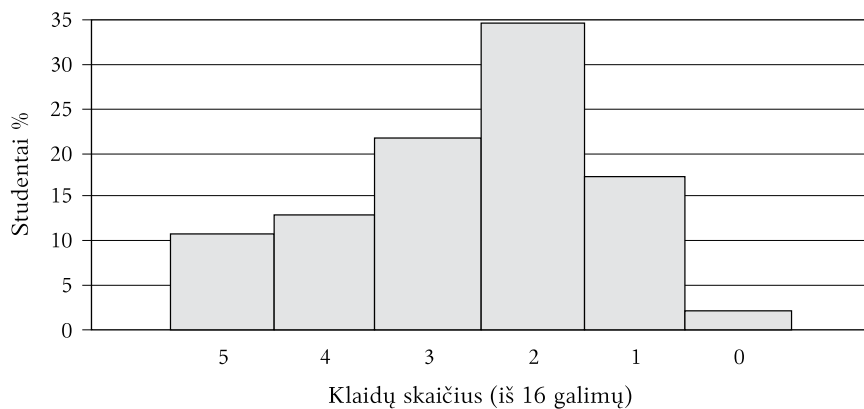
2002 metais, tik prasidėjus valstybiniam brandos egzaminams (pirmasis lietuvių kalbos VBE vyko 2001 m.), būsimieji studentai galėjo būti silpniau pasirengę, nes sisteminis kalbos kultūros kursas, kuris būdavo dėstomas 11-oje klasėje, jau buvo išeitas. Tačiau nuo 2007 metų prasidėjęs testo rezultatų blogėjimas sutampa su atskirų (izoliuotų) kalbos kultūros užduočių panaikinimu VBE. Tokius pat polinkius atskleidžia ir testo rezultatų palyginimas su valstybinio brandos egzamino balais (žr. 4 pav.).

Testo rezultatai pasiskirsto į tokias pat dvi grupes, o VBE rezultatai gana aukšti visais metais (žemesni tik 2002 m.). Analizuojant duomenis, galima išvelgti, kad rezultatai svyruoja švytuoklės principu: vienais metais yra žemesni, kitais aukštesni, paskui vėl žemesni ir t. t.

Išsamesnei analizei buvo atrinkti 46 testai iš 2009 metų studentų srauto. Iš užduotyje buvusių 36 sakinių, kurių taisyklingumą studentai turėjo įvertinti, 20 sakinių buvo taisyklingi, o 16 netaisyklingų. Lengviau studentams sekėsi atpažinti netaisyklingus sakinius, klaidų skaičius svyruoja nuo 0 iki 5, trečdalis padarė tik dvi klaidas (žr. 5 pav.).

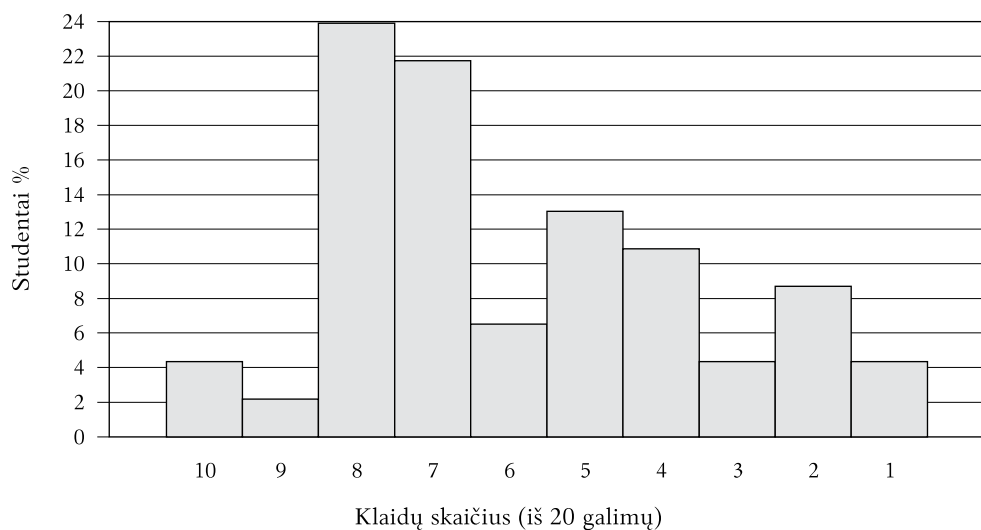

4 PAV. VBE balų ir testo rezultatų santykis

5 PAV. Netaisyklingų sakinių vertinimas (procentais)

Gerokai sunkiau studentams sekėsi atpažinti, kad kai kurie sakiniai yra taisyklingi (žr. 6 pav.), – beveik pusė jų padarė 7–8 klaidas, o klaidų skaičius vertinant šiuos sakinius svyruoja nuo 1 iki 10.

6 PAV. Taisyklingų sakinių vertinimas (procentais)

Analizuojant atskirų užduoties vienetų duomenis, nustatyta, kad studentams lengviausia buvo įvertinti šių sakinių taisyklingumą ar netaisyklingumą: *Triukšmadariai, matomai, bus nubausti; Triukšmadariai tikriausiai bus nubausti; Atredaguok ataskaitos įžangą; Kas link teisės studijų, abejonių neturiu; Čia atostogauja daugumoje jaunimas; Šį kartą viskas ne taip susiklostė.*

Sunkiausia buvo įvertinti šiuos sakinius: *Šį kartą viskas ne taip išėjo; Prašom pasitarti su advokatu; Jie tada priėjo prie tos pačios nuomonės; Pasitarkite, prašau, su advokatu; Rytoj rinksimės posėdžiauti; Paredaguok ataskaitos įžangą.*

Atskirų sakinių statistika patvirtina prielaidas, kad studentams buvo lengviau atpažinti netaisyklingus sakinius, o sunkiau – taisyklingus.

Klausimo skiriamoji geba padeda nustatyti, ar tikrai geriausių rezultatų pasiekę studentai / mokiniai atskirą užduotį atliko sėkmingiau už silpnesnius įgūdžius turinčius kandidatus. Čia pateikiami sakiniai, kurių skiriamoji geba yra artima nuliui arba net minusinė (t. y. silpnesniems studentams geriau sekėsi teisingai atlikti užduotį negu stipresniems): *Pasitarkite, prašau, su advokatu; Prašom pasitarti su advokatu; Įsiminiau tokius H. Ibseno žodžius: „Švari sąžinė – pati geriausia pagalvė“; Remigijus gerai žino ekonomiką; Mes turime būti kantresniais.*

Vadinasi, šie sakiniai nepadėjo įvertinti nei studentų kalbos kultūros išmanymo, nei apskritai kalbos vartojimo įgūdžių (tie sakiniai taip pat nesiejami nei su metiniu įvertinimu, nei su brandos egzamino rezultatais).

Remiantis analizuojamais duomenimis galima daryti išvadą, kad studentų kalbos kultūros žinių taikymo įgūdžiai, įgyti bendrojo lavinimo mokykloje, šiek tiek silpnėja. Priežastys būtų tokios: mokykloje nebemokoma kalbos kultūros kaip atskiro dalyko, o kalbos kultūros įgūdžių lavinimas dar nėra sėkmingai įtrauktas į kitų kalbos dalykų mokymą; VBE užduotyje nebeliko atskirų (izoliuotų) kalbos kultūros užduočių; už kalbos kultūros išmanymą skiriamų taškų svoris galutiniame VBE įvertinime yra nepakankamai reikšmingas.

Taigi reikėtų pasakyti, kad per kartojimo ar rašto darbų aptarimo pamokas būtina daugiau dėmesio skirti kalbos kultūros įgūdžiams lavinti.

LITERATŪRA

- Pradinio ir pagrindinio ugdymo bendrosios programos. Vidurinio ugdymo bendrosios programos. – Prieiga per internetą: <http://www.pedagogika.lt/index.php?-1469555137>
- Valstybinių brandos egzaminų užduotys. – Prieiga per internetą: <http://www.egzaminai.lt/37/>
- Didžiųjų kalbos klaidų sąrašas, patvirtintas Valstybinės lietuvių kalbos komisijos 1997 m. gruodžio 18 d. nutarimu. – Prieiga per internetą: <http://www.vlkk.lt/lit/klaidos>
- KKP 1998: *Kanceliarinės kalbos patarimai*. Parengė Pranas Kniūkšta, Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas.
- Pupkis A. 1980: *Kalbos kultūros pagrindai*, Vilnius: Mokslo.
- Salienė V., Smetona A. 2004: *Lietuvių kalba*. Vadovėlis XI–XII kl., Kaunas: Šviesa.
- Šukys J. 1998: *Lietuvių kalbos linksniai ir prielinksniai: vartosena ir normos*, Kaunas: Šviesa.
- Šukys J. 2001: *Lietuvių kalba. Kalbos kultūra*. Vadovėlis XI kl., Kaunas: Šviesa.

Gauta 2010 10 29

STUDENTS' SKILLS IN THE USE OF LANGUAGE

Summary

The article describes a study of language use skills as they are reflected in test scores of a language test, formal assessment records and state examination scores of first-year medical students. The data has been used to establish whether lin-

guistic competence of the students correlates with changes in the teaching process at school which have been caused by the recent development of the state examination of Lithuanian.

The process of language teaching in Lithuania is prescribed by the General Curricula for primary, basic, or lower secondary, and secondary education. The provisions of the General Curricula provide a basis for school textbook writing in all disciplines, Lithuanian included. The last decade has witnessed a major reform in the teaching of proper language use. As a consequence, language use has disappeared from the curriculum as a separate discipline and is currently integrated in the topics of morphology, syntax and other aspects of language. Furthermore, the final assessment of written tasks has been developed to include a criterion of grammatical and lexical accuracy. As regards the state examination of Lithuanian, the weight of language accuracy assessment in the examination paper has been constantly increasing while the number of isolated language use tasks has been decreasing till such tasks have completely been abandoned.

The data of the study reveals that the average final assessment of medical students at school was between 7,99 and 8,85. The average state examination score is 75,86–85,71 points. These high marks suggest that their language use skills should also be good. In the period from 2003 till 2010, a test of language use was administered to the subjects. The test scores show that the best results were achieved in 2004 while the worst in 2009. The analysis of test scores and final assessment revealed two distinct groups of students in terms of success in the language use test: subjects who finished secondary education in 2003–2006 were consistently better in the language use test than those who finished school in 2002 and 2007–2009. The observed decrease in the test scores coincides with the elimination of certain language use tasks from the state examination of Lithuanian in 2007. Moreover, none of the subjects who finished secondary education in 2008 and 2009 managed to do all the test items correctly or only err in a single test item.

The study suggests that language use skills of the first-year students are weaker than in the previous years. One of the reasons might be related to the absence of language use as a separate discipline in the school curriculum and its inadequate integration in the teaching of other aspects of language. Besides, the state examination paper does not include a task specifically focused on language use while the weight of this aspect is too low in the final assessment of writing.

KĘSTUTIS BREDELIS

Vilniaus universitetas

Universiteto g. 5, LT-01513 Vilnius

kestutis.b@mail.lt